

Entreprenörer är inte anställda!

Om att förändra regelverken för att passa småföretagarens verklighet

2006-06-30

Folkpartiet

Våga gynna eget företagande

"I slutändan är det konsumenterna som tjänar på entreprenörskap"

Israel M. Kirzner, 2006, intervju i samband med att han tilldelats FSF/Nutek Award

Jobben kommer i de mindre företagen

Många små företag går bra just nu. Konjunkturen och den svaga kronan hjälper även dem. Det är självklart något att vara glad över. Framtiden vilar till stor del på de små och medelstora företagen.

I hela den industriella världen är det i de mindre företagen – inte i de stora - som de nya jobben skapas. Regeringens egen myndighet Nutek har räknat med att det måste startas minst 10 000 fler företag om året för att få en rimlig återväxt av företag och för att kompensera de arbetstillfällena som försvinner från de större industriföretagen.

Regeringen talar gärna om att det bildats så många nya företag den senaste tiden. Men den talar mer sällan om att det i hög grad rör nyregistrering av befintliga företag, mycket beroende av omläggningen av fåmansbolagsskattereglerna vid årsskiftet. Vidare rör det över tid mycket hobbyföretag som varken försörjer ägaren eller någon anställd.

Den relevanta siffran är inte antalet registrerade företag, utan antalet företagare. Antalet aktiva företagare var färre 2005 än det var när socialdemokraterna fick regeringsmakten. Enligt senaste kvartalsmätningen är de marginellt fler. Det första kvartalet 1994 – ett lågkonjunkturår - arbetade 432 000 personer som egenföretagare eller medhjälpare i sin make/makas företag. Det första kvartalet 2006 var motsvarande grupp 439 000 personer.

Enligt ITPS startades det 44 585 nya företag under 2005, en ökning från 41 792 år 2004, en ökning med nästan 7%. Antalet företagare ökade samtidigt med 1 900.

Då ska man ha i minne att under perioden har befolkningen i yrkesaktiv ålder ökat betydligt mer, så andelen företagare har sjunkit.

Tyvärr riskerar det att bli ännu värre snart. Ny statistik från SCB visar att 50 000 företagare kommer att gå i pension de närmaste fem åren. Detta motsvarar var åttonde aktiv företagare i Sverige. För varje småföretag som läggs ned förlorar mellan en och två anställda sina arbeten. Inströmningen av nya yngre företagare är för liten för att ersätta dem som pensioneras. Om inget händer kommer Sverige inom 10 år kommer att ha minst 30 000 färre företagare än idag.

Detta är inte så förvånande med tanke på att Sverige ligger i botten bland industriländerna när det gäller attityder till företagande och viljan att starta företag. Bara 4 procent av alla svenskar i arbetsför ålder är engagerade i ett nytt eller relativt nytt företag. Redan i Danmark är andelen betydligt högre.

Kvinnor driver företag i mindre utsträckning än män, även om kvinnors företagande ökar. Det beror givetvis till stor del på att kvinnor i hög grad är yrkesverksamma inom sektorer där företagande historiskt knappt varit mätbart förekommande; vård, omsorg och utbildning.

Men det är också väl belagt att kvinnor har mindre kapital och är mindre benägna att ta risker. Kvinnor tar det stora ansvaret för barn och hem, vilket idag inte är lätt att kombinera med entreprenörskap.

Att svenskarnas attityder till eget företagande är svala är inte så förvånande. Att byta en anställning mot eget företagare i Sverige är att öka sina risker på alla möjliga områden utan att nödvändigtvis få något extra ekonomiskt utbyte. Tillväxten är störst i små, nya och teknikintensiva företag. Samtidigt är sannolikheten för överlevnad lägst i dessa. Vill vi att många fler människor ska ta dessa risker för att skapa tillväxt och jobb, krävs en politik som fördelar riskerna rimligare och som gör att den som lyckas får ett bättre utbyte.

I denna rapport presenterar Folkpartiet förslag på områden som kommer att öka företagares frihet, anpassa regelverken efter deras villkor och för att kompensera risken göra det något *mer gynnsamt* att vara egen företagare än att vara anställd. Vi menar att detta är nödvändigt för att skapa den extra injektion av nyföretagande som behövs de närmaste 5-10 åren för att bland annat ersätta de företagare som är på väg att pensioneras bort.

1. Företagare och socialförsäkringar för anställda

Ett av skälen till att så få svenskar väljer att bli företagare är att Sverige har ett av världens mest omfattande trygghetssystem – för anställda. Att vara anställd i Sverige berättigar bl.a. till en ordentlig ersättning vid både kort och långvarig sjukdom, lång betald föräldraledighet och en relativt generös ersättning vid arbetslöshet.

Att bli egenföretagare innebär i praktiken att ge upp stora delar av denna trygghet. Samma, eller till och med mindre generösa, regelverk tillämpas.

Egenföretagare kan bli medlemmar av arbetslöshetsförsäkringen men deras möjlighet att få ersättning vid arbetslöshet är kringgärdad av ett antal villkor som gör att arbetslöshetsförsäkringen är ett mycket grovmaskigt skyddsnät för dem.

Egenföretagare har rätt till samma sjukpenning som en anställd, men i praktiken har de inte samma möjligheter att vara sjukskrivna som anställda. Sjukförsäkringen ersätter förlorad arbetsinkomst men inte de fasta kostnader som en egenföretagare har.¹ I praktiken har en egenföretagare sällan möjlighet att vara sjukskriven. Därför utnyttjar de också sjukförsäkringen betydligt mindre än anställda.

Enligt en beräkning av organisationen Företagarna så skulle soloföretagarnas avgifter till socialförsäkringssystemen behöva sänkas med minst en tredjedel om de skulle motsvara de ersättningar som betalas ut till soloföretagarna.²

I flera EU-länder - bl.a. Storbritannien och Irland – står egenföretagare utanför både sjukförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen och slipper därför också betala avgifter till dem. I Sverige betalar dock egenföretagare i stort sett samma avgifter till socialförsäkringarna som de anställda indirekt gör via arbetsgivaravgifterna.

¹ Se bl.a. rapporten ”Skilda Världar” från organisationen Företagarna.

² Soloföretagarna – Sveriges okända tillväxtmotor. Företagarna 2003.

För att göra villkoren för egenföretagare mer rättvisa på detta område måste deras möjligheter att utnyttja arbetslöshetsförsäkringen, sjukförsäkringen och föräldraförsäkringen bli bättre eller så måste deras avgifter sänkas.

Avgifterna till socialförsäkringarna är en tung avgift på lönen. En egenföretagare betalar 31 kronor i egenavgift till socialförsäkringarna för varje 100 kr han eller hon tar ut i lön.

Tabell 1 Egenavgifterna i procent 2006

Ålderspensionsavgift	10,21
Efterlevandepensionsavgift	1,70
Sjukförsäkringsavgift*	9,61
Föräldraförsäkringsavgift	2,20
Arbetsskadeavgift	0,68
Arbetsmarknadsavgift	1,91
Allmän löneavgift	4,40
Summa	30,71

*) Vid 1 karensdag. Vid 3 karensdagar blir avgiften 7,86 % och vid 30 karensdagar blir avgiften 6,99%.

Rättvisa regler för företagare – är det möjligt?

Partierna inom Allians för Sverige har enats om ett par förslag för att förändra regler inom socialförsäkringar som särskilt missgynnar egenföretagare. Alliansen vill:

- Ändra reglerna för tillfällig föräldrapenning så att anställda och företagare som har samma inkomster får samma ersättning per frånvarodag.
- Låta ersättningen från a-kassan för företagare baseras på den bästa inkomsten under de tre senaste tre åren.
- Införa övergångsregler i sjukförsäkringen så att personer som går från anställning till eget företagande kan behålla sin sjukersättning en tid.
- Tillsätta en utredning som kan föreslå andra förändringar i socialförsäkringssystemen som gör att fler vill starta företag.

Regeringen har nyligen tillsatt en sådan utredning med direktiv att se över företagarnas försäkringsvillkor i trygghetssystemen (Dir 2006:37).

Företagare är inte löntagare

I grunden är socialförsäkringarna uppbyggda för att ersätta förlorad inkomst för den person som har relativt regelbunden arbetstid och förutsägbara inkomster, men där någon annan ansvarar för att verksamheten fullföljs. Detta är ofta mycket långt från den verklighet som många småföretagare lever i, särskilt när de försöker etablera ett företag.

Folkpartiet tycker att det är dags att erkänna att entreprenörskap och företagande är en mer riskfylld sysselsättning än en anställning. Det går inte att förvänta sig samma trygghet när man är företagare som när man är anställd. Människor som blir egna företagare förväntar sig inte heller det. Därför behövs mer radikala förändringar än ändrade beräkningsregler.

En egen företagare kan oftast inte vara föräldraledig eller sjukskriven under en längre tid. Begreppet arbetslöshet och företagande går inte ihop. Ersättningen kan täcka den uteblivna lönen, men den kan aldrig ersätta förlorade kunder, lokalhyror och andra omkostnader som en företagare har.

Sjukförsäkringen

Idag finns en viss begränsad valfrihet i sjukförsäkringen. Egenföretagare kan välja att ta 3 eller 30 karensdagar istället för en karensdag och få avgiften reducerad med 1,75 procentenheter respektive 2,62 procentenheter. Närmare hälften av egenföretagarna har valt att ta 3 karensdagar och få den mindre rabatten. Däremot väljer väldigt få egenföretagare att ta 30 karensdagar. Sänkningen av avgiften är för liten i förhållande till den extra risken.

Folkpartiet föreslår

Den utredning som ska se över företagares socialförsäkringar bör särskilt se till möjligheten att för egenföretagare införa ytterligare möjligheter att avstå försäkringsskydd.

Arbetslöshetsförsäkringen

Idag betalar alla egenföretagare full arbetsmarknadsavgift, oavsett om de är medlemmar i arbetslöshetskassa. Villkoren för att kunna få ut a-kassa har i någon mån mildrats, det går att ha företaget vilande under en period. Vi menar att arbetslöshetsförsäkringen är helt och hållet konstruerad för anställda och deras villkor med tänkbar kortare eller längre, ibland återkommande arbetslöshet mellan anställningar, inte på något sätt för företagarens villkor.

Folkpartiet föreslår

Det bör införas möjligheter för den företagare som vill att själv avgöra om man vill ha skydd vid arbetslöshet, genom att kunna ställa sig utanför arbetslöshetsförsäkringen och som kompensation slippa arbetsmarknadsavgiften - som finansierar arbetslöshetsförsäkringen - helt och hållet (1,91%).

Föräldraförsäkringen

Föräldraförsäkringen är ett underbart system som ger de flesta av oss en god möjlighet att på heltid under barnets första tid kunna ta ansvar för barnets omsorg, utan att det nämnvärt påverkar hushållsinkomsten. Föräldraförsäkringen är dessutom mycket flexibelt utformad så att man själv kan välja i hur stor omfattning man tar ut föräldrapenningdagar, man kan arbeta deltid, växla mellan föräldrarna och föräldrapenningen kan tas ut ända tills barnet blir 8 år. Men föräldraförsäkringens goda sidor bygger i hög grad på att man har en anställning med möjlighet att vara tjänstledig från arbetet, då täcker föräldraförsäkringen inkomstbortfall.

För småföretagare som får barn är detta ofta svårt att kombinera med att fortsätta driva företaget. Kunder väntar inte, de byter leverantör. Att företagandet och entreprenörskap tar mycket tid kan inte ändras, men väl kan de sociala förmåner som är kopplade till barnansvar göras mer flexibla.

Folkpartiet vill överhuvudtaget göra barnstödet mer flexibelt och möjligt att anpassa efter det sätt som familjen själv finner passar bäst i deras livssituation, bland annat genom att införa ett barnkonto, ett kontantstöd att använda efter eget önskemål för kortare arbetstid, hjälp med barnvakt eller för att lösa andra angelägna önskemål för familjens bästa.

Folkpartiet föreslår

I avvaktan på en större valfrihetsreform för småbarnsfamiljerna föreslås att för egenföretagare ska föräldrapenningen kunna användas att bekosta tillsyn av barnet av annan än föräldern. Den del av föräldrapenningen som tillfaller egenföretagaren men är överlåtelsebar till den andre föräldern (190 dagar, varav 45 med garantinivå) skall istället kunna omvandlas till ett "barnkonto" vilket kan användas att bekosta barntillsyn.

Detta skulle särskilt kunna underlätta för kvinnor som är företagare och får barn, vilka idag vanligen driver företaget och tar ansvar för barnet samtidigt. Dessa skulle kunna bekosta avlastning några timmar här och där, vid viktiga tillfällen.

Med en sådan modell skulle med all säkerhet fler kvinnor i fertil ålder satsa på företagande, och manliga företagare skulle kunna ta föräldraledigt, i vetskapen om att de kan växelvis utnyttja möjligheten att anlita barntillsyn vid viktiga tillfällen.

Samma möjlighet bör finnas för den tillfälliga föräldrapenningen.

En teknisk utformning av detta förslag finns i Tjänstebeskattningsutredningen (SOU 1997:17) innebärande att en genomsnittsnivå på föräldrapenning omvandlas till betalcheck för annan person/tjänsteföretag. I Tjänstebeskattningsutredningen föreslogs dock enbart att detta skulle gälla den tillfälliga föräldrapenningen vid vård av sjukt barn.

Kostnader för förslagen

Kostnaden för staten för detta förslag beror på hur många företagare som skulle välja att sänka sitt försäkringsskydd i utbyte mot lägre avgifter och hur många idag outtagna föräldrapenningdagar som på detta vis kommer till användning.

Om var fjärde egenföretagare arbetslöshetsförsäkring under 1 år skulle det minska statens intäkter netto (egenavgifter minus extra inkomstskatt) med 110 miljoner kronor per år.

Den sänkta avgiften kompenseras dock av minskade utbetalningar. Men eftersom egenföretagare i genomsnitt tar ut lägre ersättning från socialförsäkringarna än anställda i förhållande till sina inbetalningar så innebär det en viss nettokostnad för staten att ge egenföretagare valfrihet.³ Nettokostnaden för staten beräknas bli cirka **100 miljoner kronor** om året.

Antalet föräldrapenningdagar som idag ”fryser inne” för företagare går inte att särskilja, men torde vara försumbar.

³ Enligt beräkningar från Företagarna i rapporten ”Soloföretagarna – Sveriges okända tillväxtmotor” så tar Soloföretagare i genomsnitt ut mellan 35 och 40 procent lägre ersättning än anställda från socialförsäkringarna i förhållande till vad de betalar in.

2. Ta bort fåmansbolagsreglerna

Fåmansbolag där ägaren själv arbetar i företaget lever under särskilda skatteregler – de s.k. 3:12-reglerna. Syftet med reglerna är att hindra ägare som också arbetar i sitt företag att ta ut sin lön som inkomst av kapital vilken beskattas lägre än löneinkomster. Reglerna motiveras också med att de ska förhindra höginkomsttagare från att starta egna företag enbart för att sänka sin egen skatt.

Följden av reglerna har dock blivit att ägare av fåmansbolag i dag betalar betydligt högre skatt än små ägare i större bolag. Ägare av fåmansbolag beskattas i dag som om de vore anställda vilket är orättvist med tanke på den risk som följer med att äga och driva ett litet företag. I själva verket blir den sammanlagda skatten ofta högre än för anställda. Att driva ett eget företag är skattemässigt både krångligare och mindre förmånligt än att investera samma kapital i ett större bolag.

Principen för en rättvis beskattning av fåmansbolag ska vara att det måste löna sig att ta risker. En ägare av ett litet företag kan inte jämföras med en anställd utan måste kunna räkna med märkbart lägre skatt på sina vinster för att väga upp den risk han eller hon tagit.

Fåmansbolagsreglerna ger ägarna möjligheter att utifrån olika beräkningsgrunder ta ut såväl skattefritt som kapitalinkomstbeskattad avkastning. De förändringar av fåmansbolagsreglerna som nyligen införts innebar lättnader i skatten för vissa fåmansbolag men skärpningar i andra situationer. På vissa punkter blir de nya fåmansbolagsreglerna krångligare än de gamla. Reglerna gynnar tydligt större fåmansbolag med många anställda på bekostnad av mindre, växande och kapitalintensiva företagen, de innovativa företagen och ofta i tidigare skeden. Det är den senare kategorin som är viktigast för en dynamisk tillväxt och god konkurrenskraft i en alltmer globaliserad värld.

Folkpartiet har, tillsammans med övriga partier i Allians för Sverige, lagt fram ett förslag som innebär lägre skatt för fler fåmansbolag och enklare regler för alla fåmansbolag.

Folkpartiet ser detta som ett viktigt första steg för att gynna små företag. Vi vill gå vidare och ersätta dagens krångliga fåmansbolagsregler helt och hållet genom införande av en

normallönemodell, där inkomster upp till en ”normal” lön, förslagsvis taket för pensionsrättigheter och pensionsavgift, beskattas som lön och resterande inkomster kan företagaren välja att ta ut som inkomst av kapital.

Kostnaden för att slopa fåmansbolagsbeskattningen är svår att uppskatta men uppgår, utöver vad som föreslås av Alliansen gemensamt, högst till **500 miljoner kronor** per år, sannolikt är kostnaden mindre.

Vi anser att risken för att slopade fåmansbolagsregler skulle leda till omfattande skatteplanering är överdriven. Den som byter en högavlönad anställning mot egenföretagande byter också bort anställningstrygghet, en säker månadsinkomst och rader av andra trygghetssystem som tillkommer anställda.

När pengar tas ut ur ett bolag som vinst av kapital beskattas de först med bolagsskatt och sedan med kapitalvinstskatt. Summan av dessa skatter blir strax under 50 procent.

En upprepning av fåmansbolagsreglerna underlättas av att vi vill ha en ”plattare” inkomstskatt, med i första skedet avskaffad värnskatt (den högsta statsskatten) och en höjd brytpunkt för när statlig skatt betalas.

Vid ett slopande av värnskatten kommer beskattningen av pengar som tas ut som lön bli summan av socialavgifter och inkomstskatt bli mellan ca 45 och 65 procent beroende på hur hög inkomst det är frågan om. Skillnaden i skatt är enligt Folkpartiets bedömning inte så stor att den skulle motivera människor att lämna anställningar enbart av skatteplaneringsskäl.

Dessa enstaka fall får vägas mot de stora vinster som finns i att slopade fåmansbolagsskatter skulle gynna nytt entreprenörskap och ge små nystartade företag helt andra möjligheter att växa och anställa än idag.

3. Fördelning av risker och vinster

Att starta ett nytt företag innebär som nämnts att bidra med den största chansen till allmän tillväxt men också den största risken. Vi behöver många fler människor som är beredda att ge sig in i sådana risk-projekt. Uppgiften för den ekonomiska politiken blir att fördela riskerna på ett sådant sätt att det uppmuntrar fler.

Symmetri mellan överskott och underskott

När det går bra för ett företag, betalas full skatt på vinsten. Går det dåligt, med underskott, får detta sparas och kvittas mot framtida överskott dock ej fullt ut. Underskott får ej kvittas mot tidigare inbetalda skatter ej heller får skattekreditering göras. Detta är särskilt problematiskt för nya och växande företag, vars vinster kan ligga längre fram i tiden. I exempelvis USA är reglerna mer symmetriska mellan överskott och underskott. Enligt en färsk studie av Julie Berry Cullen och Roger Gordon (Tillväxt och Entreprenörskap, Braunerhjelm och Wikström red, Forum för småföretagsforskning) skulle en tillämpning av de svenska skattereglerna på förhållandena i USA ge en minskning av småföretagandet där på 66 %.

Naturligtvis går det inte rakt av att överföra dessa resultat till att amerikanska regler för underskottsavdrag skulle öka det svenska företagandet i motsvarande grad, men det är en viktig fingervisning om betydelsen av inte bara beskattningen av överskott, utan riskfördelningen.

Folkpartiet föreslår

Möjligheten till fulla förlustavdrag, liksom möjligheten att införa återbäring på tidigare inbetald skatt respektive skattekreditering vid underskott i tidiga skeden bör övervägas.

Rätten att misslyckas och komma igen

Att misslyckas är inget fel, det går aldrig att säga i förväg vilka affärsidéer som kommer att bära. I Sverige ses en konkurs snarare som ett utslag av ekonomiskt fiffel, än som ett misslyckande som vi kan lära av. Frågor kring insolvenslagstiftningens effekter för graden av entreprenöriell aktivitet, för företagsklimatet, i ett land uppmärksammas allt mer, inte minst av OECD och från EU-kommissionen. I rapporten "Rätten att misslyckas" Institutet för

tillväxtpolitiska studier 2006 påtalas ett antal områden som behöver ses över för svensk del, bland annat behovet av tidiga varningssystem för att kunna lägga ner snabbare eller komma tillrätta med situationen. Möjligheter till skuldavskrivning för företagare liksom reglerna för skattebeneficium, dvs. hur mycket av tillgångar som kan räknas bort.

Folkpartiet föreslår

En bred översyn av insolvenslagstiftningen bör genomföras, med utgångspunkt att ett regelverk som är tillåtande mot misslyckande också gynnar lyckosamt företagande.

Entreprenörens ansvar för anställda

Den som blir anställd får genom anställningen tillgång till ett gott skyddsnät från staten, genom socialförsäkringar bekostade av arbetsgivaravgifter. Likaså får man ett skydds- och förmånspaket som arbetsgivaren tillhandahåller enligt lagreglering i form av anställningsskydd, arbetstidslagstiftning, semesterlagstiftning och mycket annat.

Den företagare som åtar sig anställningen gör således ett stort åtagande utöver att betala lönen. Så måste det vara. Det är, som hela denna rapport handlar om, skillnad mellan att vara företagare och att vara anställd. Men det finns exempel på hur denna fördelning av trygghet, risk och ansvar är onödigt snedvriden genom statliga beslut.

Arbetsgivaren har fått ett medfinansieringsansvar för sjukpenningen efter de första 14 dagarna om 15 % av kostnaden. Dessutom har arbetsgivaren ett ansvar för att rehabiliteringsutredning genomförs vid sjukdom, oavsett vad sjukfrånvaron orsakas av och vilka förutsättningar arbetsgivaren har att bidra till återgång i arbete. Detta är en orimlig omfördelning av risk och ansvar. Att viss sjukfrånvaro i hög grad kan vara relaterad till arbetsplatsen gör inte att all frånvaro är det, likaså spelar det liten roll för den enskilde småföretagaren att systemet i genomsnitt är något ekonomiskt fördelaktigt för småföretagssektorn, det är risken i det egna företaget som räknas. Medfinansieringen medför också nackdelar i möjligheten att alls bli anställd för alla de personer som kan tänkas bära en något större risk i bagaget.

Småföretagare har normalt liten eller ingen kompetens för att genomföra rehabiliteringsutredningar. Även i de fall att orsaker helt eller delvis står att finna i arbetssituationen eller anpassningar av densamma kan underlätta är det inte till varken företagens eller den enskildes bästa att denna uppgift ska utföras av företagaren.

Folkpartiet föreslår

Avskaffa företagens medfinansieringsansvar för sjukförsäkringen.

Överför ansvaret för rehabiliteringsutredningar till Försäkringskassan, att i relevanta fall genomförs med företagets aktiva medverkan.